

Kortversion av rapport: Myter och sanningar om ob

En studie av ob-tilläggen i detaljhandeln

En vanlig uppfattning om ob-tilläggen i butik är att de är orättvisa och framför allt går till studenter och tillfälligt anställda, på bekostnad av ordinarie personal. Det stämmer inte. Ob-tilläggen är ganska jämnt fördelade mellan åldersgrupperna, men de som får minst är gruppen 18-24 år. De som är med i facket får ut mer ob, i alla åldersgrupper.

Det framgår av Handels rapport *Myter och sanningar om ob – En studie av ob-tilläggen i detaljhandeln*, som är den första studien som gjorts om ob-tilläggen i handeln.

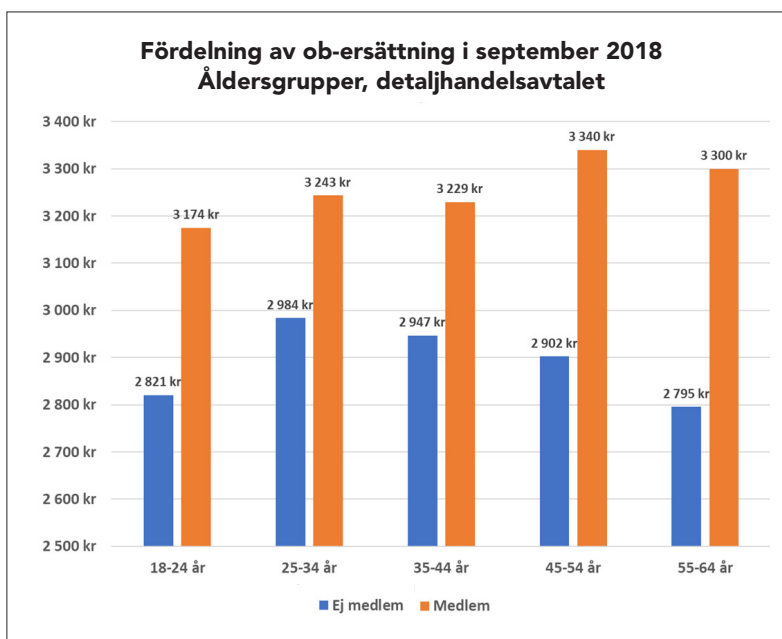
Ju mer öppet desto större andel ob

Andelen av anställdas lön som består av ob – ob-kvoten – har ökat rejält i samband med butikernas ökade öppettider. För år 2018 var ob-kvoten drygt 18 procent. Men det är inte de yngsta, skolungdomarna, som i första hand får del av ob. Det syns i senaste statistiken för september (2018), den månad för vilken lönestatistik samlas in årligen.

Statistiken visar att det är en ganska jämn fördelning mellan grupperna av hur mycket ob som betalats ut. Men mest ob betalades ut till gruppen anställda i åldrarna 45 – 54 år och minst betalades ut till anställda i åldersgruppen 18 – 24 år. En annan vanlig uppfattning är att anställda som inte är med i facket (till exempel för att de är studenter och bara jobbar extra) får ut mer ob än fackmedlemmar. Men det stämmer inte heller.

I alla åldersgrupper är det fackmedlemmar som får ut mest ob. Exempelvis i den yngsta åldersgruppen 18 – 24 år fick ickemedlemmar ut 2812 kronor i genomsnitt i september 2018, medan Handelsmedlemmarna fick ut 3 174 kronor i genomsnitt.

Ob-kvoten för dem som har korta deltider, 1 – 19 timmar, är högre än för dem som jobbar 20 – 34 timmar och för dem med arbetstider över 35 timmar. Det beror på att en större andel av den totalt arbetade tiden är på ob-tid för dem med korta deltider. Men det betyder inte att den utbetalda ob-ersättningen är större. Anställda med högre deltider får mer utbetalt i ob-ersättning.

Värdet av ob är sex miljarder kronor

Arbetsgivarnas sammanlagda kostnader för ob-ersättningen för de anställda i privata butiker (Detaljhandelsavtalet) var runt sex miljarder kronor för 2018, lågt räknat. Det motsvarar 32 ytterligare semesterdagar. Men vad skulle resultatet bli om man "växlar" ob mot en högre "vanlig" lön?

Ett sätt att beräkna detta är att utgå från total ob och vanlig lön för en anställd. Dela den med det antal timmar den anställde jobbat och få fram en ny timlön. Givet att personen jobbar exakt samma tider som tidigare blir den totala lönen densamma, men inte uppdelat på vanlig lön och ob. Men om/när personen slutar händer något. Då försvinner en stor del av värdet, eftersom den nyanställde som kommer istället, med stor sannolikhet får en lägstalön.

Mot bakgrund av den höga personalomsättning som finns i branschen visar rapporten att kollektivets värde av ob-ersättning sjunker väldigt snabbt. Redan efter ett år blir kostnaden för arbetsgivarna nästan två miljarder kronor lägre – en kostnad som alltså är ett motsvarande värde för handelsanställda som kollektiv.

Rapporten konstaterar att det stora värdet av ob-tilläggen är en förklaring varför fack och arbetsgivare ser så olika på frågan. För arbetsgivare är det en kostnad, som det ligger i deras intresse att minska för att få en högre vinst.

För ett fackförbund är det en del av kollektivavtalets värde, som förhandlats fram under lång tid och som facket självklart värnar om att den ska finnas kvar och komma medlemmarna till del.

Ob kom när affärstidslagen försvann

Ob-tilläggen förhandlades fram inför att affärstidslagen, som reglerade butikernas öppettider, avskaffades år 1972. Syftet var bland annat att motverka öppettider på kvällar och helger, något fack och arbetsgivare var ense om. Ända sedan dess har ob-tilläggen varit desamma: 50 procent efter kl 18.15, 70 procent efter kl 20 och 100 procent på lördagar från kl 12 och på söndagar.

Att just dessa tider ansågs som obekväma hänger ihop med hur butikerna höll öppet. Det var ovanligt med kvälls- och helgöppna butiker, eller butiker som höll öppet tidiga mornar. Att det inte blev något ob på lördag förmiddag beror på att det var vanlig arbetsdag när tilläggen förhandlades fram, innan det blev lag om 40-timmarsvecka.

Ob-tilläggen i handeln kan jämföras med andra typer av tillägg för sämre arbetsförhållanden, exempelvis skifttillägg, underjordstillägg och frystillägg.

